

Dr. Öğr. Üyesi ÇAĞRI MARDİN
İ. D. Bilkent Üniversitesi Hukuk Fakültesi
Medeni Usul ve İcra-İflas Hukuku Ana Bilim Dalı

MEDENİ USUL HUKUKUNDA ADALETE ERİŞİM

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	VII
ÖN SÖZ.....	IX
TEŞEKKÜR.....	XIII
KISALTMALAR.....	XXVII
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM ADALETE ERİŞİM KAVRAMI, TARİHSEL GELİŞİMİ VE ADALET MEKANİZMALARINA ERİŞİM

I. ADALETE ERİŞİM KAVRAMININ ORTAYA ÇIKIŞI VE GELİŞMESİ.....	7
A. DÜNYADA ADALETE ERİŞİM HAREKETLERİ	7
B. AVRUPA BİRLİĞİ HUKUKU	11
C. TÜRK HUKUKU.....	13
II. ADALETE ERİŞİM KAVRAMI VE ÇEŞİTLİ KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ	16
A. GENEL OLARAK ADALETE ERİŞİM KAVRAMI.....	16
B. ADALETE ERİŞİMİN BENZER KAVRAMLARLA İLİŞKİSİ..	22
1. Adil Yargılanma Hakkı.....	23
2. Etkili Başvuru Hakkı	25
3. Hak Arama Özgürlüğü.....	28
4. Hukuki Dinlenilme Hakkı.....	30
5. İspat Hakkı	32

III. ADALET MEKANİZMALARINA ERİŞİM	33
A. MAHKEMEYE ERİŞİM.....	33
1. Mahkemeye Erişim Hakkının Kavramsal Temelleri.....	34
a. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	37
b. Alman Hukuku	41
c. Türk Hukuku.....	43
2. Mahkemeye Erişim Hakkı Bağlamında “Mahkeme” Kavramı ve Erişilen Mahkemenin Nitelikleri.....	49
a. Mahkeme Kavramı	50
i. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’ne Göre Mahkeme Kavramı.....	50
ii. Anayasa Mahkemesi’ne Göre Mahkeme Kavramı.....	56
b. Mahkemenin Kanunla Kurulmuş Olması (Kanunilik)	63
i. Mahkemelerin Kanunla Kurulmasının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Temelleri	63
ii. Türk Hukukunda Mahkemelerin Kanunla Kurulması İlkesinin Somut Görünümleri	68
c. Mahkemenin Bağımsızlığı.....	78
i. Mahkemelerin Bağımsızlığının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Temelleri	78
ii. Türk Hukukunda Mahkemelerin Bağımsızlığının Somut Görünümleri	87
d. Mahkemenin Tarafsızlığı	101
i. Mahkemelerin Tarafsızlığının Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi Bağlamında Temelleri	101
ii. Türk Hukukunda Mahkemelerin Tarafsızlığının Somut Görünümleri	110
3. Medeni Yargılama Bakımından Mahkemeye Erişim Hakkının Kapsamı	120
a. Mahkemeye Erişim Hakkının Konu İtibarıyla Kapsamı.....	120
b. Mahkemeye Erişim Hakkının Kanun Yoluna Başvuruyu Kapsayıp Kapsamadığı Sorunu.....	125

B. MAHKEME DIŐINDAKİ PROSEDÜRLERE ERİŞİM.....	135
1. Tahkim	137
a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	138
b. Türk Hukuku.....	142
2. Arabuluculuk	149
a. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	151
b. Türk Hukuku.....	159

İKİNCİ BÖLÜM

ADALETE ERİŞİMİN

KOLAYLAŞTIRILMASI

I. ADALETE ERİŞİMİN FİZİKSEL OLARAK KOLAYLAŞTIRILMASI.....	175
A. GENEL OLARAK ADALETE FİZİKSEL ERİŞİM.....	175
B. ADLİYE BİNALARI	176
C. ELEKTRONİK İŐLEMLER.....	181
1. Medeni Yargılamanın Dijitalleşmesindeki Gelişmelere Genel Bakış	183
a. Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliğı.....	184
b. Alman Hukuku	190
c. Türk Hukuku.....	194
2. Dava Yönetiminin Elektronik Ortamda Yapılması.....	198
3. Duruşmaların Uzaktan Yapılması	203
4. Yargılamada Yapay Zekâ Kullanılması	213
a. Yapay Zekâ ve İlgili Kavramlar	214
b. Medeni Yargılama Hukukunda Yapay Zekânın İşlevleri.....	216
i. Yargılamanın Yürütülmesine Yardımcı Olması	216
ii. Kararları Tahmin Etmesi ve Karar Taslağı Oluşturması.....	218

iii. Bütünöyle Hâkim Yerine Geçmesi (Yapay Zekâ/ Robot Hâkim)	220
5. Çevrim İçi Uyuşmazlık Çözümü (ODR).....	224
D. TEBLİGAT	228
1. Genel Olarak Tebligatın Adalete Erişimle İlişkisi.....	230
2. Mahkemeye Erişim Hakkı İhlaline Sebep Olabilecek Tebligat Hataları.....	234
E. DİL.....	244
II. ADALETE ERİŞİMİN PARASAL OLARAK KOLAYLAŞTIRILMASI.....	247
A. GENEL OLARAK ADALETE PARASAL ERİŞİM.....	247
B. ADLİ YARDIM.....	250
1. Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi.....	252
a. Adli Yardıma İlişkin Genel Esaslar	253
b. Adli Yardım Koşulları.....	255
c. Adli Yardım Talebinin İncelenme Usulü	259
2. Alman Hukuku	260
3. Türk Hukuku.....	264
C. ADALETE PARASAL ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASINA HİZMET EDEN DİĞER YÖNTEMLER.....	274
1. Hukuki Himaye Sigortası	274
2. Diğer Yöntemler	277
III. ADALETE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASINI SAĞLAYABİLECEK ÇEŞİTLİ DÜZENLEMELER	279
A. YARGILAMA USULLERİNİN KOLAYLAŞTIRILMASI	279
1. Yargılama Kurallarının Belirli ve Anlaşılır Hâle Getirilmesi	279
2. Küçük Alacaklar İçin Özel Yargılama Usulleri Oluşturulması	285
3. Boşluk Doldurma Formlar Kullanılması	288
B. HUKUKİ BİLGİYE ERİŞİMİN KOLAYLAŞTIRILMASI	290

1. Avukatla Temsilin Belirli Durumlarda Zorunlu Hâle Getirilmesi.....	291
2. Yargı Kararlarına Erişimin Genişletilmesi.....	297
3. Hukuk Tasarımı (Legal Design) Yöntemiyle Hukuki Bilgilerin Anlaşılmasının Kolaylaştırılması.....	301
IV. ADALETE ERİŞİMİN ÖZEL OLARAK KOLAYLAŞTIRILMASINI GEREKTİREN DURUMLAR.....	304
A. GENEL OLARAK ÖZEL KOLAYLAŞTIRMA İHTİYACI....	304
B. ENGELLİLİK	305
C. YAŞ	317
1. Çocukluk	318
2. Yaşlılık	322
D. CİNSİYET	323
E. AFET MAĞDURİYETİ.....	328

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ADALETE ERİŞİMİN SINIRLANDIRILMASI

I. GENEL OLARAK ADALETE ERİŞİMİN SINIRLANDIRILMASI.....	331
A. AVRUPA İNSAN HAKLARI SÖZLEŞMESİ.....	331
B. ALMAN HUKUKU.....	337
C. TÜRK HUKUKU.....	340
1. Kanunilik (Sınırlamanın Kanunla Yapılması).....	341
2. Meşru Amaç (Sınırlamanın Anayasa'da Öngörülen Sebeplere Dayanması)	344
3. Ölçülülük (Sınırlamanın Ölçülü Olması)	348
II. KİŞİ YÖNÜNDEN SINIRLAMALAR.....	351
A. YARGI HAKKI	351
B. TARAFLARA İLİŞKİN DAVA ŞARTLARI.....	354

1. Taraf Ehliyeti.....	355
2. Dava Ehliyeti.....	360
3. Dava Takip Yetkisi.....	364
4. Davaya Vekâlet.....	368
III. SÜRE YÖNÜNDEN SINIRLAMALAR.....	371
A. BAŞVURULARIN SÜREYLE SINIRLANDIRILMASI.....	371
1. Sürenin Başladığı Tarihin Yanlış Belirlenmesi.....	373
a. Sürenin Tebliğ Yerine Tefhim Tarihi Esas Alınarak Başlatılması.....	373
b. Tebliğ Tarihinin Hatalı Tespiti	384
2. Sürenin Bittiği Tarihin Yanlış Belirlenmesi.....	392
a. Sürenin Biteceği Zamanın Yanlış Tespiti.....	392
b. Mahkeme Kararında Başvuru Süresinin Yanlış Gösterilmesi.....	396
3. Sürelerin Orantısız Derecede Kısa Olması ve Katı Yorumlanması.....	401
B. MADDİ HUKUKA İLİŞKİN SÜRELERİN ADALETE ERİŞİMLE İLİŞKİSİ.....	406
1. Hak Düşürücü Süreler	407
2. Zamanaşımı Süreleri.....	411
IV. PARASAL YÖNDEN SINIRLAMALAR.....	423
A. YARGILAMA GİDERLERİ	423
1. Harçlar.....	424
2. Vekâlet (Avukatlık) Ücreti	432
3. Masraflar	437
B. TEMİNAT	441
C. BAŞVURU YOLLARINDA PARASAL SINIR ÖNGÖRÜLMESİ.....	443
V. KONU YÖNÜNDEN SINIRLAMALAR.....	455
A. HUKUKİ YARAR	455
B. KESİN HÜKÜM VE DERDESTLİK	463

C. BELİRLİ KONULARLA SINIRLAMA	474
VI. ŞEKİL YÖNÜNDEN SINIRLAMALAR.....	477
VII. DİSİPLİN YAPTIRIMLARI YÖNÜNDEN SINIRLAMALAR ...	480
VIII. TAKİP HUKUKUNDA YER ALAN SINIRLAMALAR.....	488
IX. DİĞER SINIRLAMALAR.....	495
SONUÇ	501
KAYNAKLAR	521